

Kartblad Breive - en gjennomgang av nytt berggrunnskart

av seniorgeolog Ellen M.O.Sigmond

Norges geologiske undersøkelse har nå gitt ut et kart over berggrunnen i målestokk 1: 50 000 , kartblad Breive; et kartblad som dekker områder i Suldal, Bykle og Vinje kommune.

I dette flotte fjellområdet finner vi bergarter tilhørende grunnfjellet, overliggende stedegne kambro-siluriske avsetninger, og bergarter som er overskjøvet både kortere og lengre strekninger, kort sagt en variert og spennende geologi.

De eldste grunnfjellsbergartene består av forskjellige gneiser, de fleste av disse er mer eller mindre omdannede granitter og båndete gneiser som er over 1300 millioner år gamle (nr. 26-30 i tegnforklaringen) På disse ble det avsatt vulkanske bergarter som andesitt og basalt i Heddevasgruppen (14,15) og ryolitt, sandstein og basalt i Breivegruppen (16,17), alle avsatt på land. Disse bergartene ble dypt begravet, omdannet, deformert og gjennomvannet av ulike bergartsmelter (18-25) og senere hevet til overflaten igjen.

I en stor innsjø ble det på disse gamle bergartene for ca.1250 millioner år siden avsatt basaltiske lavaer, sandsteiner og konglomerater (Skyvassgruppen , 10-13). Disse ble senere foldet og omdannet, men bergartene er likevel forbausende bra bevart. Man kan finne primære strukturer som kryssjiktning og lagning i sedimentene, og blærum og fenokrystaller i basaltene. Sør for Koparnuten kan man også se en uvanlig struktur: søyleoppsprekking i basalt. Dette er en oppsprekking i sekskantete søyler som kan dannes når en basalt størkner. (Se bildet på omslaget). Slik søyleoppsprekking er i grunnfjellet tidligere funnet bare i Morgedal i Telemark. Bergartene i Skyvassgruppen er særlig godt demonstrert langs veien på sørsiden av Sandvatn. Området omkring Skyvatn kan ellers godt brukes som en lærebok i geologi,- i tillegg er det vakkert her,- godt fiske er det og-. Da vannene i granitt- og gneisområdene i Setesdalsheiene ellers ble fisketomme på grunn av sur nedbør, bufret de næringsrike basaltene og gabbroene i Skyvatn-området denne nedbøren, og fisken overlevde-. Her er også gode beiter.

De yngste grunnfjellsbergartene innen kartbladet er granitt og gabbro, disse gjennomvannet alle de eldre bergartene for ca. 900 millioner år siden-

Så skjedde det ikke stort mer med grunnfjellsbergartene her og i store deler av Norge annet enn at de ble slitt ned og jevnet ut til et sletteland som lå omtrent i høyde med havet. Men for ca. 540 millioner år siden flommet havet inn over denne sletten og kambrisk leire og sand ble avsatt på havbunnen (7).

Men for 450-400 millioner år siden skjedde det mer dramatiske ting; den Nord-amerikanske kontinentplaten kolliderte med Europa-Afrika-platen og den kaledonske fjellkjede ble dannet. Dette førte til at store bergmasser av omdannede bergarter ble foldet opp og skjøvet fra nordvest inn over de kambriske avsetningene. Noen av disse kan være omdannede eldre leirbergarter avsatt på havbunnen i nordvest og skjøvet lange avstander, andre er kortere skjøvet og noen er omtrent stedegne, og det er meget vanskelig å skjelve mellom disse gamle fyllitter og glimmerskifre og mulige yngre leirbergarter (Ryfylkeskifrene (4, 5).

Over disse igjen er skjøvet sikre gamle prekambriske bergarter, det er amfibolitter og granittiske gneiser tilhørende Kvitenut-og Dyrskarddekket (1-3). Disse bergartene er altså ikke dannet her i området, men er "fremmede fugler" skjøvet hit fra et eller annet sted langt i nordvest.

Men de har nå vært her i 400 millioner år, og bør vel godtas som ekte hjemmehørende i Suldal og Vinje kommune, særlig siden de også danner de høyeste toppene her i området -. For folk i Bykle er Skyvatnområdet deres "heimfjell", men før i tiden brukte både suldøler og hardinger gamle ferdselveier gjennom området for å komme til Setesdal. Suldøler og andre fra Ryfylke rodde over Suldalsvatnet til Nesflaten og gikk den gamle ferdselsveien fra Bleskestad til Bleskestadmoen, Øvre Væringvatnet, Væringstøl og ned til Breive i Setesdal. Setesdølene gikk den andre veien-, kanskje særlig for å selge skinn og skaffe seg salt og andre varer .

Ved Hovden ligger av Norges største hytteområder. Kanskje en idé for hyttefolk og lokalbefolkning i Suladal og Setesal å gjenta ferden som en historisk-geologisk tur? Ta med Breivekartet.